

“ผมไม่ว่างครับ”:
การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธการขอร้องของอาจารย์ระหว่าง
นักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีน

“I am not free” : A Comparative Study Strategies
for Refusal Request of Teachers Between Thai and Chinese
University Students.¹

Zheng Wuyao²

ดร. รัชนีญญา กลิ่นน้ำหอม³

ดร.วิสันต์ สุขวิสิทธิ์⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธการขอร้องของอาจารย์ระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีน ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบทดสอบเติมเต็มบทสนทนา (discourse completion test) โดยทดสอบกับนักศึกษาไทยชั้นปีที่ 2 ของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 100 คน และนักศึกษาจีนชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยชนชาติกวางสี จำนวน 100 คน

ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงและการปฏิเสธอ้อม ทั้งนี้ จำแนกได้ว่าการปฏิเสธตรงของนักศึกษาทั้งสองประเทศมี 2 กลวิธีได้แก่ การปฏิเสธตรงโดยตรง เช่น “ไม่ได้ครับ” และการปฏิเสธตรงโดยนัย เช่น “ผมไม่ว่างครับ” สำหรับการปฏิเสธอ้อมมี 7 กลวิธีได้แก่ การขอโทษ การให้เหตุผล การเสนอทางเลือก การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี การแสดงความเสียใจและความห่วงใย การใช้คำเรียกขาน และการใช้คำอุทาน ผู้วิจัยได้จัดรูปแบบการปฏิเสธ 5 รูปแบบได้แก่ 1.การปฏิเสธตรง 2.การปฏิเสธตรง + การปฏิเสธอ้อม 3. การปฏิเสธอ้อม+ การปฏิเสธตรง 4. การปฏิเสธโดยอ้อม 5.การปฏิเสธอ้อม+การปฏิเสธอ้อม จากการเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธปรากฏว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงมากกว่าการปฏิเสธอ้อม สำหรับการเปรียบเทียบรูปแบบการปฏิเสธตรงระหว่างนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนพบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้รูปแบบการปฏิเสธตรงแบบที่ 3 มากที่สุด แต่นักศึกษาจีนปรากฏความถี่ในการใช้มากกว่านักศึกษาไทย ในขณะที่นักศึกษาไทยปรากฏความถี่ในการใช้รูปแบบการปฏิเสธตรงแบบที่ 1-2 มากกว่านักศึกษาจีน ผล

¹ งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาโทเรื่องกลวิธีการปฏิเสธการขอร้องของผู้พูดต่างวัฒนธรรม : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีน

² นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ อาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การศึกษาพบว่า ทั้งนักศึกษาจีนและนักศึกษาไทยใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงมากกว่ากลวิธีการปฏิเสธอ้อม ซึ่งทำให้เห็นว่าสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการปฏิเสธของคนก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน ส่วนนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนจะใช้รูปแบบการปฏิเสธที่ต่างกัน อาจมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองฝ่ายต่างปรากฏให้เห็นถึงความพยายามที่ใช้กลวิธีการปฏิเสธอ้อมประกอบกันด้วย ทำให้เห็นถึงความพยายามของคนรุ่นใหม่ยังคงรักษาความสุภาพรวมไปถึงวัฒนธรรมตะวันออกดั้งเดิมไว้เช่นกัน

คำสำคัญ : กลวิธีการปฏิเสธ รูปแบบการปฏิเสธตรง นักศึกษาไทย นักศึกษาจีน

Abstract

This study aims to investigate and compare how Thai university students and Chinese university students refuse the instructor's request by using the refusal strategies. The study is based on analyzing the questionnaire. 200 subjects participate in this research, including 100 sophomores from Srinakharinwirot University, Thailand and 100 sophomores from Guangxi University for Nationalities, China.

The findings indicate that Thai university students and Chinese university students use both direct refusal strategies and indirect refusal strategies. The two forms of the direct refusal strategies that both groups use are denotative direct refusal strategies, such as, "No", and the other form is connotative direct refusal strategies, such as, "I am not free". However, there are seven forms of indirect refusal strategies, including apologizing, explaining, providing other options, expressing pleasure and well-intentioned, expressing pity and concern, using address forms and using exclamation. The researcher analyzes five forms of refusal strategies as followed: 1. Direct refusal strategy; 2. Direct refusal strategy + Indirect refusal strategy; 3. Indirect refusal strategy + Direct refusal strategy; 4. Indirect refusal strategy; 5. Indirect refusal strategy + Indirect refusal strategy. After analyzing and comparing, it shows that Thai university students and Chinese university students prefer to use direct refusal strategies rather than using indirect refusal strategies. Moreover, both groups use the third form most, and in terms of the third form, Chinese university students utilize more than the Thai university students do. Meanwhile, Thai university students prefer to the first and the second forms rather than Chinese university students do.

In conclusions, both Thai university students and Chinese university students use direct refusal strategies more than indirect refusal strategies which reflect the social and culture change, as well as people's refusal act. As for the Thai university students and Chinese

university students use different kinds of refusal strategies, it may be caused by cultural differences. However, both groups show a preference for multi-use in the direct refusal strategies and indirect refusal strategies as well, but also make us to aware the young generation makes efforts on maintain and inherit oriental culture and courtesy.

Keywords: refusal strategy, direct refusal strategy, Thai university students, Chinese university students

1. บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันส่งผลให้ผู้คนจากวัฒนธรรมต่างๆ สามารถติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น นักภาษาที่สนใจการใช้ภาษาในการสื่อสารต่างสนใจวิธีการใช้ภาษาที่ผู้คนต่างวัฒนธรรมสื่อสารระหว่างกัน โดยเชื่อว่าวัฒนธรรมสัมพันธ์กับการใช้ภาษา ดังที่ ทรงธรรม อินทจักร (2551: 229) ได้กล่าวว่า “ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้ภาษา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมตนเองหรือการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น” ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมนั้น คนจากต่างวัฒนธรรมกันย่อมจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยใช้บรรทัดฐานในการใช้ภาษาตามวัฒนธรรมของตนเอง ดังนั้นจึงส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้สื่อสารที่วัฒนธรรมต่างกันด้วย ทรงธรรม อินทจักร (2551) กล่าวว่าความไม่เข้าใจกันอาจเกิดจากรูปแบบและหน้าที่ของวัจนกรรมในแต่ละวัฒนธรรมต่างกัน เช่น ในวัฒนธรรมไทย รูปแบบประโยคคำถามอย่าง “จะไปไหน” หรือ “ไปไหนมา” มีหน้าที่เป็นวัจนกรรมการทักทายที่ใช้แสดงความคุ้นเคยหรือรู้จักกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง แต่ในวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาอังกฤษ รูปแบบประโยคคำถาม Where are you going? ((คุณ) จะไปไหน) หรือ “Where have you been?” ((คุณ) ไปไหนมา) ไม่ได้มีหน้าที่เป็นวัจนกรรมการทักทาย แต่อาจใช้ในการถามเพื่อต้องการทราบข้อมูลเท่านั้น ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและหน้าที่ของวัจนกรรมดังกล่าวข้างต้น อาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างผู้สื่อสารในวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมตะวันตก เพราะหากผู้สื่อสารมาจากวัฒนธรรมตะวันตกที่ใช้ภาษาอังกฤษ ได้ยินประโยคดังกล่าวอาจเข้าใจคนไทยผิดและรู้สึกขุ่นเคืองใจได้ว่าคนไทยมีนิสัยชอบถ่มถุยกับเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นหรือคนไทยไม่มีมารยาทที่ถามแล้วกลับเดินหนีไปโดยไม่รอคำตอบ เป็นต้น

นักภาษาได้นำแนวคิดพื้นฐานของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมมาใช้ศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาของผู้สื่อสารต่างวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาวัจนกรรม (Speech act) เนื่องจากนักภาษามีความเห็นที่วัจนกรรมมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับค่านิยมทางวัฒนธรรม กฤษดาพรรณ หงส์ดารมภ์ และ ธีรวิทย์ โชคสุวณิช (2551: 196) กล่าวว่า “วัจนกรรมเป็นสิ่งที่แปรไปตามวัฒนธรรม” กล่าวคือ วัจนกรรมหนึ่งอาจสื่อความหมายต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม สิ่งที่ถือว่าสุภาพในวัฒนธรรมหนึ่งอาจถือว่าไม่สุภาพในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง นอกจากนี้แล้ววัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอาจส่งผลให้กลวิธีการใช้ภาษาในการแสดงวัจนกรรมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ที่ผ่านมาการศึกษาวัจจนกรรมการปฏิเสธเป็นวัจจนกรรหนึ่งที่มีผู้สนใจนำมศึกษอย่งกว้างขวางสามารถจำแนกการปฏิเสธได้หลายลักษณะ เช่น การปฏิเสธการเชิญ การปฏิเสธการช่วยเหลือ การปฏิเสธการแนะนำ และการปฏิเสธการขอรับรอง เป็นต้น นักภาษามองว่ารูปแบบของการใช้ภาษาในการปฏิเสธมีความน่าสนใจ เพราะก่อนที่จะปฏิเสธนั้น ผู้ปฏิเสธต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เช่น สถานการณ์ ผู้ที่ต้องปฏิเสธ และเรื่องทีปฏิเสธเพื่อที่จะเลือกใช้รูปแบบภาษาได้อย่างเหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันและความเข้าใจผิดกันได้ นอกจากนี้แล้วการปฏิเสธยังเกี่ยวข้องกับคุณภาพซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางสังคมทีแต่ละวัฒนธรรมมีแตกต่างกันด้วย เช่น บางวัฒนธรรมมองว่าการปฏิเสธแบบอ้อมสุภาพกว่าการปฏิเสธแบบตรง แต่ในบางวัฒนธรรมการปฏิเสธแบบตรงสุภาพและแสดงความจริงใจมากกว่าการปฏิเสธแบบอ้อม เป็นต้น

วัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมทีน่าสนใจนับตั้งแต่ประเทศจีนปฏิรูปและเปิดประเทศสู่สังคมโลก ในระยะเวลาสามสิบกว่าปีทีผ่านมา วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของชาวจีนแตกต่างไปจากเดิมซึ่งรวมถึงการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันด้วย ดังทีโหว เจียเฟิง (Hou Jiafeng, 2012) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวัจจนกรรมการปฏิเสธของคนจีนในช่วงก่อนการเปิดประเทศและหลังเปิดประเทศ โดยมุ่งศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเปลี่ยนแปลงกลวิธีการปฏิเสธของผู้พูดภาษาจีนกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจีน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าสังคมและวัฒนธรรมจีนเปลี่ยนแปลง วัจจนกรรมการปฏิเสธของคนจีนก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน

ประเทศจีนได้พัฒนาประเทศอย่งรวดเร็วโดยหลายประเทศมองว่าประเทศจีนจะกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในศตวรรษนี้ คนต่างวัฒนธรรมจึงสนใจทีจะทำความรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมจีนให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันคนในวัฒนธรรมจีนก็ต้องการรู้จักกับโลกภายนอกมากยิ่งขึ้นเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากมีงานวิจัยศึกษาวัจจนกรรมการปฏิเสธข้ามวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น งานวิจัยของหวังจิ่ง (Wang Jing, 2012) ทีศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธของผู้พูดภาษาจีนและผู้พูดภาษาญี่ปุ่น งานวิจัยของ กู ฮุยจวน (Gu Huijuan, 2007) ทีมุ่งศึกษากลวิธีการปฏิเสธระหว่างผู้พูดภาษาจีนกับผู้พูดภาษาอังกฤษ งานวิจัยของวิดจายา (Widjaya, 1997) ทีศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธนั้ระหว่างหญิงชาวอเมริกันกับหญิงชาวไต้หวัน และ เลียวและเบรสนาฮาน (Liao and Bresnahan, 1996) ได้เสนองานวิจัยทีศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธระหว่างผู้พูดภาษาอังกฤษแบบอเมริกันกับผู้พูดภาษาจีนแมนดาริน เป็นต้น ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยในเบื้องต้นดังกล่าวพบว่างานวิจัยส่วนมากทีศึกษากลวิธีการปฏิเสธข้ามวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาจีนนั้นเป็นการเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นวัฒนธรรมตะวันออกกับวัฒนธรรมตะวันตก เช่น อังกฤษ และอเมริกา และพบว่ามีการเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมตะวันออกเพียงเรื่องเดียวคือกลวิธีการปฏิเสธระหว่างจีนกับญี่ปุ่น อย่งไรก็ดี ยังไม่มีงานวิจัยทีศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการของผู้พูดภาษาไทยและภาษาจีน จึงน่าสนใจว่าผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาจีนทีต่างอยู่ในวัฒนธรรมทีใกล้เคียงกัน ดังมีคำกล่าวว่ "จีน-ไทย ใช้อื่นไกล ฟัน้องกัน" นั้นจะมีกลวิธีการปฏิเสธทีเหมือนและแตกต่างกันหรือไม่อย่งไร ซึ่งกลวิธีเหล่านั้นอาจจะสะท้อนให้เห็นค่านิยมทางวัฒนธรรมของไทยและจีนด้วย

ที่ผ่านมาแม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการปฏิเสธในภาษาจีนและภาษาไทยจำนวนไม่น้อย แต่พบว่าการศึกษากลวิธีการปฏิเสธในภาษาไทยนั้นได้มีการศึกษาผ่านมานานกว่า 10 ปีแล้ว เช่น งานวิจัยของปณิดา เลอเลิศยุติธรรม (2549) ธิดารัตน์ น้อมมนัส (2546) วิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ (2543) ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (Nattaporn Panpothong, 1999) ภาวดี ดีพิงตัน (Phawadee Deephuengton, 1992) จากงานวิจัยดังกล่าวนี้พบว่ามียังงานวิจัยของปณิดา เลอเลิศยุติธรรม (2549) ธิดารัตน์ น้อมมนัส (2546) และณัฐพร พานโพธิ์ทอง (Nattaporn Panpothong, 1999) ที่ศึกษากลวิธีการปฏิเสธการขอร้อง ส่วนในภาษาจีนนั้น งานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการปฏิเสธการขอร้องโดยนำแนวคิดเรื่องความสุภาพมาใช้อธิบายกลวิธีการปฏิเสธเป็นสำคัญ ได้แก่ งานวิจัยของ ล่าย เจ๋ (2553) สีอ จิ่งหลิงและหลี่ ชูหลาน (Shi Jingling and Li Shulan, 2002) และงานวิจัยของ ลีชี (Lii-Shih, 1994) จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการปฏิเสธการขอร้องทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนส่วนใหญ่มุ่งอธิบายการใช้กลวิธีการปฏิเสธตามแนวคิดเรื่องความสุภาพ ดังนั้นจึงน่าจะศึกษาข้อมูลการใช้ภาษาปัจจุบันที่ทันต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและสังคม และวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธระหว่างวัฒนธรรมไทยกับจีนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจะเลือกศึกษากลวิธีการปฏิเสธระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีนเพื่อมุ่งทำความเข้าใจการสื่อสารของคนต่างวัฒนธรรมอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะในปัจจุบันนักศึกษาจีนนิยมเข้ามาเรียนแลกเปลี่ยนที่ประเทศไทยจำนวนมาก หากครูผู้สอนได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมของนักเรียน นักศึกษา หรือนักศึกษาเข้าใจวัฒนธรรมของครูผู้สอนก็ช่วยให้การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จมากขึ้น

2. จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธการขอร้องระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีน

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1. ศึกษาเฉพาะภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาจีนแมนดาริน

3.2. ศึกษาพฤติกรรมการตอบปฏิเสธการขอร้องจากสถานการณ์การสื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การปฏิเสธการช่วยยืมบ้าน การปฏิเสธการให้ยืมเงิน การปฏิเสธการช่วยพิมพ์งาน

3.3. รวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบทดสอบเติมเต็มบทสนทนา (discourse completion test) โดยทดสอบกับนักศึกษาไทยชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 100 คน และนักศึกษาจีนชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยชนชาติกวางสี จำนวน 100 คน

4. ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการปฏิเสธการขอร้องอาจารย์ระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีนพบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงและการปฏิเสธอ้อม ทั้งนี้ จำแนกได้ว่าการปฏิเสธตรงของนักศึกษาทั้งสองประเทศมี 2 กลวิธีได้แก่ การปฏิเสธตรงโดยตรง เช่น “ไม่ได้ครับ” และการปฏิเสธตรง

โดยนัย เช่น “ผมไม่ว่างครับ” สำหรับ การปฏิเสธอ้อมมี 7 กลวิธีได้แก่ การขอโทษ การให้เหตุผล การเสนอทางเลือก การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี การแสดงความเสียใจและความห่วงใย การใช้คำเรียกขาน และการใช้คำอุทาน ผู้วิจัยได้จัดรูปแบบการปฏิเสธ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1.การปฏิเสธตรง 2.การปฏิเสธตรง + การปฏิเสธอ้อม 3. การปฏิเสธอ้อม+ การปฏิเสธตรง 4. การปฏิเสธโดยอ้อม 5.การปฏิเสธอ้อม+การปฏิเสธอ้อม

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์รูปภาษาในการจำแนกกลวิธีในการปฏิเสธ กลวิธีที่มีการปรากฏของคำบอกปฏิเสธ ซึ่งได้แก่ “ไม่” หรือ “ไม่ได้” ผู้วิจัยจะจัดให้กลวิธีนั้นเป็นกลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธตรง และสำหรับกลวิธีที่ไม่มี การปรากฏของคำบอกปฏิเสธ ก็จะจัดเป็นกลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธอ้อม

ผู้วิจัยได้จำแนกรูปแบบการปฏิเสธตรง 5 รูปแบบ

4.1 รูปแบบการปฏิเสธตรง 2 รูปแบบ

4.1.1 การปฏิเสธตรงโดยตรง สถานการณ์ที่ 1 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยพิมพ์งานให้ อาจารย์

ตัวอย่างที่ 1 TA20-7 “ไม่ได้ครับ”

4.1.2 การปฏิเสธตรงโดยนัย สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้ อาจารย์

ตัวอย่างที่ 2 TB12-1 “อาจารย์หนูไม่ว่างอะค่ะ”

4.2 การปฏิเสธตรง+ การปฏิเสธอ้อม

4.2.1 การปฏิเสธตรง+การให้เหตุผล สถานการณ์ที่ 1 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยพิมพ์งานให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 3 TA35-7 “ไม่ได้หรอกครับ พ่อแม่ให้รีบกลับไปทำธุระ”

4.2.2 การปฏิเสธตรง+ การให้เหตุผล+การเสนอทางเลือก สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 4 TA38-1 “ไม่ได้ครับ พอดีผมต้องทำธุระ ขอเป็นวันอื่นได้ไหมครับ”

4.2.3 การปฏิเสธตรง+ การให้เหตุผล+การขอโทษ+การเสนอทางเลือก สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 5 TA22-1 “พอดีไม่ค่อยสะดวกนะครับอาจารย์ ต้องขอโทษจริง ๆ เดี่ยวผมลองถามเพื่อนคนอื่นให้ครับ”

4.3 การปฏิเสธอ้อม + การปฏิเสธตรง

4.3.1 การให้เหตุผล + การปฏิเสธตรง สถานการณ์ที่ 1 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยพิมพ์งานให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 6 CA26-7 “ทางบ้านมีธุระ อาจจะไม่สะดวกครับ”

4.3.2 การขอโทษ+การให้เหตุผล+การปฏิเสธตรง สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 7 CA43-1 ขอโทษครับ เสาร์อาทิตย์นี้ผมยุ่งพอดี ช่วยท่านไม่ได้แล้วครับ

4.3.3 การขอโทษ+การให้เหตุผล+การปฏิเสธตรง+การให้ทางเลือก สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 8 CB05-1 “ขอโทษนะคะอาจารย์ วันเสาร์อาทิตย์นี้พอดีหนูมีเรื่องสำคัญที่จะต้องทำ คงไม่ว่างค่ะ หรือไม่อาจารย์ลองไปถามเพื่อนคนอื่นๆดูดีไหมคะ”

4.3.4 การใช้คำเรียกขาน+การขอโทษ+การให้เหตุผล +การแสดงความเสียใจ+การปฏิเสธตรง นักศึกษาสถานการณ์ที่ 3 ปฏิเสธการช่วยยืมเงินให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 9 CA02-4 “ อาจารย์ครับ ผมขอโทษนะคะครับ เดือนนี้คุณพอยังไม่ได้ส่งเงินมาให้ ผมเสียใจที่ช่วยท่านไม่ได้”

4.4 การปฏิเสธอ้อม สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้อาจารย์

การให้เหตุผล

ตัวอย่างที่ 10 TA26-1 “ผมติดนัดกับที่บ้านแล้วครับ”

4.5 การปฏิเสธอ้อม+การปฏิเสธอ้อม

4.5.1 การขอโทษ+การให้เหตุผล สถานการณ์ที่ 3 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยยืมเงินให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 11 TA44-4ขอโทษ อาจารย์ด้วยนะคะครับ กระผมเองก็มีปัญหาทางการเงินเหมือนกันครับ

4.5.2 การขอโทษ+ การให้เหตุผล +การเสนอทางเลือก สถานการณ์ที่ 1 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยพิมพ์งานให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 12 TB38-7 “ขอโทษนะคะ เย็นนี้หนูต้องรีบกลับบ้านพอดีว่ามีธุระ เดี่ยวจะช่วยถามเพื่อนให้นะคะ ว่าใครสะดวกอยู่ตอนเย็นช่วยอาจารย์บ้าง”

4.5.3 การใช้คำเรียกขาน+การแสดงความเสียใจ+การให้เหตุผล+การขอโทษ สถานการณ์ที่ 2 นักศึกษาปฏิเสธการช่วยย้ายบ้านให้อาจารย์

ตัวอย่างที่ 13 CB19-1 “อาจารย์คะ ท่านให้หนูช่วย หนูรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง แต่น่าเสียดายวันเสาร์อาทิตย์หนูมีวิชาเลือกหมดแล้วค่ะ ต้องขอภัยด้วยนะคะอาจารย์”

5. เปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีน

ทั้งนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงมากกว่ากลวิธีการปฏิเสธอ้อม ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

กลวิธีการตอบปฏิเสธของนักศึกษาไทย

ปฏิเสธตรงที่ ปรากฏคำว่า“ไม่”	ปฏิเสธอ้อม
54.33%	45.67%

กลวิธีการตอบปฏิเสธของนักศึกษาจีน

ปฏิเสธตรงที่ ปรากฏคำว่า“ไม่”	ปฏิเสธอ้อม
61.00%	39.00%

เมื่อพิจารณาผลโดยภาพรวมทั้งนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงและกลวิธีการปฏิเสธอ้อม มีค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้

ปฏิเสธตรงที่ ปรากฏคำว่า“ไม่”	ปฏิเสธอ้อม
57.67%	42.33%

เมื่อพิจารณารูปย่อยระหว่างนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนพบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้รูปแบบการปฏิเสธตรงแบบที่ 3 มากที่สุด แต่นักศึกษาจีนปรากฏความถี่ในการใช้มากกว่านักศึกษาไทย ในขณะที่นักศึกษาไทยปรากฏความถี่ในการใช้รูปแบบการปฏิเสธตรงแบบที่ 1-2 มากกว่านักศึกษาจีน ตามลำดับ

รวมรูปย่อยแบบกลวิธีการปฏิเสธ	นักศึกษาจีนปฏิเสธอาจารย์	นักศึกษาไทยปฏิเสธอาจารย์
รูปแบบ	(C)	(T)
ปฏิเสธตรง 1	2.67%	6.67%
ปฏิเสธตรง+ปฏิเสธอ้อม 2	7.00%	16.00%
ปฏิเสธอ้อม+ปฏิเสธตรง 3	51.33%	31.66%
ปฏิเสธอ้อม 4	6.67%	3.67%
ปฏิเสธอ้อม+ปฏิเสธอ้อม 5	32.33%	42.00%

จากการวิจัยยังพบว่า นักศึกษาไทยใช้กลวิธีการปฏิเสธอ้อมมากกว่านักศึกษาจีน แต่ในกลวิธีการปฏิเสธอ้อมนั้น นักศึกษาจีนจะใช้กลวิธีการแสดงความเสียใจและความห่วงใยซึ่งในนักศึกษาไทยไม่ได้

แสดงต่ออาจารย์ ในขณะที่นักศึกษาไทยใช้กลวิธีการอุทธานก่อนกล่าวปฏิเสธ ซึ่งไม่พบในการกล่าวปฏิเสธของนักศึกษาจีน

6. สรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการตอบปฏิเสธการขอรับรองของอาจารย์ระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงและการปฏิเสธอ้อม ดังนี้ นักศึกษาไทยใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงคิดเป็นร้อยละ 54.33 และนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธอ้อมคิดเป็นร้อยละ 61.00 นักศึกษาไทยใช้กลวิธีการปฏิเสธอ้อมคิดเป็นร้อยละ 45.67 และนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงคิดเป็นร้อยละ 39.00 ทั้งนี้ จำแนกได้ว่าการปฏิเสธตรงของนักศึกษาทั้งสองประเทศมี 2 กลวิธีได้แก่ การปฏิเสธตรงโดยตรง เช่น “ไม่ได้ครับ” และการปฏิเสธตรงโดยนัย เช่น “ผมไม่ว่างครับ” สำหรับการปฏิเสธอ้อมมี 7 กลวิธีได้แก่ การขอโทษ การให้เหตุผล การเสนอทางเลือก การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี การแสดงความเสียใจและความห่วงใย การใช้คำเรียกขาน และการใช้คำอุทธาน

ผู้วิจัยได้จัดรูปแบบการปฏิเสธเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1.การปฏิเสธตรง 2.การปฏิเสธตรง + การปฏิเสธอ้อม 3. การปฏิเสธอ้อม+ การปฏิเสธตรง 4. การปฏิเสธโดยอ้อม 5.การปฏิเสธอ้อม+การปฏิเสธอ้อม จากการเปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิเสธปรากฏว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงมากกว่าการปฏิเสธอ้อม สำหรับการเปรียบเทียบรูปแบบการปฏิเสธตรงระหว่างนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนพบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนใช้รูปแบบการปฏิเสธตรงแบบที่ 3 มากที่สุด แต่นักศึกษาจีนปรากฏความถี่ในการใช้มากกว่านักศึกษาไทย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสถานภาพของผู้สนทนาในระดับที่ต่ำกว่ามีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีความสุภาพ โดยการกล่าวขอโทษ ให้เหตุผล การเสนอทางเลือก การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี การแสดงความเสียใจและความห่วงใย การใช้คำเรียกขาน และการใช้คำอุทธาน ซึ่งเป็นกลวิธีความสุภาพโดยการแสดงความต้องการของผู้ปฏิเสธในการปฏิเสธ ในการนี้นักศึกษาไทยปรากฏความถี่ในการใช้รูปแบบ การปฏิเสธตรงแบบที่ 1-2 มากกว่านักศึกษาจีน อาจกล่าวได้ว่าสถานภาพของคู่สนทนาไม่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีความสุภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้ชาวไทยจะมีได้มีลักษณะคล้ายก็ชาวจีนก็ตาม แต่เนื่องจากชาวไทยมีลักษณะการเกรงใจหากต้องทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือไม่สบายใจดังเช่นการแสดงวัจนกรรมการตอบปฏิเสธ เพราะในการตอบปฏิเสธนั้นหากไม่ระวัง การตอบปฏิเสธอาจกระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างคู่สนทนาในระยะยาว ดังนั้นแม้ผู้ตอบปฏิเสธจะตอบแบบตรง แต่ก็พยายามที่จะให้เหตุผล ซึ่งเป็นการเลือกใช้กลวิธีความสุภาพ เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกสบายใจ และเพื่อไม่ให้ผู้ฟังมองว่าผู้ตอบไร้น้ำใจ ดังนั้นแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีน จะใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธแบบตรงมากกว่าแบบอ้อมเหมือนกันก็ตาม แต่ไม่ได้เกิดจากความคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันของวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้ามความเหมือนกันนี้เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาไทยและภาษาจีน

ดังนั้นเมื่อนักศึกษาจีนและนักศึกษาไทยใช้กลวิธีการปฏิเสธตรงมากกว่ากลวิธีการปฏิเสธอ้อม ทำให้เห็นว่าสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการปฏิเสธของคนก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโฮว เจียเฟิง (Hou Jiafeng, 2012) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบ วัฒนธรรมการปฏิเสธของคนจีนในช่วงก่อนการเปิดประเทศและหลังเปิดประเทศ โดยมุ่งศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเปลี่ยนแปลงกลวิธีการปฏิเสธของผู้พูดภาษาจีนกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจีน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของหวัง จิ่ง (Wang Jing, 2012) การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธของผู้พูดภาษาจีนและผู้พูดภาษาญี่ปุ่น โดยใช้ประโยคสนทนาในหัวข้อการขออ้อม – การปฏิเสธ เป็นศูนย์กลางในการวิจัย ผ่านการสำรวจเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์และการตอบแบบสอบถาม ใช้รูปแบบ DCT ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและออกแบบสอบถามที่สมบูรณ์แบบ ผู้ตอบแบบสอบถามได้จำแนกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน โดยมีผู้ที่ไม่เคยศึกษาภาษาญี่ปุ่นใช้ภาษาจีนกลางเป็นภาษาแม่ อีกกลุ่มหนึ่งพูดภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่และได้พิจารณาถึงหลายปัจจัย อาทิ สถานภาพทางสังคม อำนาจ และอื่นๆ ได้สร้างสถานการณ์ 16 สถานการณ์ที่พบเจอในชีวิตประจำวัน เพื่อศึกษาในการสื่อสารทางด้านภาษา ผู้พูดภาษาจีนและผู้พูดภาษาญี่ปุ่น ในเมื่อพบเจอวัฒนธรรมในการขออ้อม ปัจจัย สถานภาพทางสังคมและอำนาจ จะส่งผลต่อการเลือกใช้วัจนกรรมการปฏิเสธต่างกันหรือไม่ อย่างไร โดยใช้ทฤษฎีเรื่องหน้าของ Brown & Levinson (1987) โดยใช้ทฤษฎีที่มาศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธระหว่างจีน – ญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่าภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่น มีจุดที่คล้ายคลึงกันในด้านรูปแบบกลวิธีการปฏิเสธต่างก็ใช้คำอุทานมาช่วย (นิยมใช้คำอุทานซึ่งมีส่วนทำให้สถานการณ์การปฏิเสธอ่อนลง) นิยมใช้กลวิธีการปฏิเสธโดยตรงปฏิเสธโดยใช้เหตุผลและสังเกตได้ว่าสังคมจีน และสังคมญี่ปุ่นต่างก็ยึดถือหลักเคารพผู้อาวุโส แต่วิเคราะห์จากสถิติที่ละเอียดแล้วก็มีความแตกต่างหลายประการในด้านรูปแบบการปฏิเสธผู้พูดภาษาญี่ปุ่น นิยมใช้ การกล่าวขอโทษ การปฏิเสธโดยตรง และการใช้เหตุผลโดยนำมาใช้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกลวิธีการความสุภาพด้านลบที่ชัดเจน

ส่วนนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนจะใช้รูปแบบการปฏิเสธที่ต่างกัน อาจมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองฝ่ายต่างปรากฏให้เห็นถึงความพยายามที่ใช้กลวิธีการปฏิเสธอ้อมประกอบกันด้วย ทำให้เห็นถึงความพยายามของคนรุ่นใหม่ยังคงรักษาความสุภาพรวมไปถึงวัฒนธรรมตะวันออกดั้งเดิมไว้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กู ฮุยจวน (Gu Huijuan, 2007) ศึกษาวัฒนธรรมที่สะท้อนในกลวิธีการปฏิเสธระหว่างจีนและอังกฤษ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความแตกต่างของกลวิธีการปฏิเสธระหว่างอาจารย์และลูกศิษย์ของประเทศจีน และประเทศอเมริกา โดยทฤษฎีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเพื่อช่วยในการจัดอุปสรรคในการสื่อสารที่มีผู้สื่อสารมาจากต่างวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า การใช้กลวิธีการปฏิเสธระหว่างอาจารย์และลูกศิษย์ ของประเทศจีน และประเทศสหรัฐอเมริกา การศึกษาพบว่าความเหมือนในกลวิธีการปฏิเสธนั้นมีมากกว่า ความแตกต่างในการสื่อสารของการปฏิเสธ แต่เนื่องด้วยความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม การใช้กลวิธีการปฏิเสธบางกลวิธีของสองประเทศมีความแตกต่างที่ชัดเจน อาจารย์และนักศึกษาชาวจีนจะเน้นถึงการให้เหตุผลเสนอทางเลือก อาจารย์และนักศึกษาชาวอเมริกาจะใช้การปฏิเสธโดยตรงมากกว่า โดยการแสดงเจตนาอย่างชัดเจน อาจารย์และนักศึกษาชาวจีนให้

ความสำคัญทางด้านสถานภาพทางสังคม และอายุ โดยภาพรวมแล้วอาจารย์และนักศึกษาทั้งประเทศจีน และประเทศอเมริกาจะใช้กลวิธีปฏิเสธแบบทางอ้อมมากกว่า กลวิธีปฏิเสธแบบทางตรงเราจะเห็นได้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมกำหนดภาษารเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธอย่างสุภาพ ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสังคมหลายปัจจัย เช่น อำนาจทางสังคม ความสนิทสนม ระหว่างผู้พูดและความยากง่ายของสถานการณ์ในบริบทภาษาที่แตกต่างกันระหว่าง จีน – อเมริกา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และ ธีรนุช โชคสุวณิข. (2551). **วัจนปฏิบัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2550). **แนวคิดพื้นฐานด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ธิดารัตน์ น้อมมนัส. (2546). **กลวิธีการตอบปฏิเสธของคนไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปนนดา เลอเลิศยุติธรรม. (2549). **การศึกษาความสุภาพในการขอร้องและการปฏิเสธในการติดต่อธุรกิจทางจดหมายในภาษาไทยตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ล่ายเจ้. (2553). **กลวิธีความสุภาพในวัจนกรรมการขอร้องและการปฏิเสธระหว่างพนักงานและลูกค้าชาวจีน**. วารสารอีสานศึกษาความหมายทางวัฒนธรรม, 7(18): 214-220.
- วิมลพัทตร์ พรหมศรีมาศ. (2543). **กลวิธีการปฏิเสธในการตอบวัจนกรรมภาษาที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษและภาษาจีน

- Gu Huijuan. (2007). Chinese and English Refusal Strategies in Relation Culture
Journal of East China University of Science and Technology (Social Sciences) 3 :110-114. (In Chinese)
- Hou jiafeng . (2012).A Study on Chinese Refusal Strategy Changes and the Consistency with Chinese Cultural Value Changes. Unpublished M.A.. Chongqing University,China.
- Liao, Choa-chih and, Bressnahan, Mary I. 1996. A contrastive pragmatic study on American English and Mandarin refusal strategies. *Language Sciences* 18: 703-727.

- Lii-Shih, Yu-hei E. 1994. **What do “Yes” and “No” really mean in Chinese?** In James E. Alatis. Georgetown University Round Table on Language and Linguistics 1994. Washington. D.C.: Georgetown University Press.
- Panpothong, Natthaporn. 1999. **Thai Ways of Saying “no” to a Request.** Paper Presented At the International Symposium on Linguistic Politeness, December 7-9. Bangkok:Chulalongkorn University.
- Shi Jing-ling, Li Shu-lan. Politeness Strategies of Invitation Refusals by Chinese University Students. **Journal of Hunan University (Social Sciences)** 2002; Vol.16, No.2 :86-89. (In Chinese)
- Wang Jing. (2012). A Contrastive Study of the Theory and a Demonstration of the Refusal Strategies of Chinese and Japanese Language in Action. **Japanese Language Study and Research** 5(162):71-77. (In Chinese)
- Widjaja, Christina S. (1997). **A study of Date Refusal; Taiwanese Females VS American Females.** University of Hawaii Working Papers in ESL 15: 1-13.